

URRUTIKO INCHAU RRAK...

ENTRADA DE BOYFOLD

MARCELINO SOBOTA LASA-E

TEMA TUA,

El libro contiene un estudio histórico sobre el movimiento obrero en Tolosa (Luzuriaga) durante los siglos XVIII y XIX, con especial referencia a la actividad de los obreros en el sector textil.

TOLOSAN

Escuela Laysa en colaboración con Euzko Unibertsitatea

1977

URRUTIKO INCHAURRAK...

JOSTIRUDIA BI EGINTZAN

MARCELINO SOROA LASA-K

IZKRIBATUA,

Olagara aundiarekin aurkeztatua lenbiziko aldiz Donostiko Biltoki
edo Teatro Lenendikoan Abenduaren 26an 1886garren urtean, eta Tolosan ere
chalo askorekin, Otzaillaren 2an 1887garrenian.

TOLOSAN

Eusebio Lopez-en moldizkiran eta liburutegian
1887^{an}

Melius est parum cum timore Domini, quam thesauri magni eta insatiabiles.

(El libro de los Proverbios, cap. XV, vers. 16)

EGITEZALEAK.

Pillipe, <i>morroya</i>	On José Artola.
Jose Martin, <i>alkatea</i>	“ Miguel Arregui.
Andre Madalen, <i>mutuba</i>	“ Alfredo Jaussi.
Juan Bautista, <i>senarra</i>	“ Bruno Olazabal.
Prenando, <i>semia</i>	“ Norberto Luzuriaga
Aiton Josepe, <i>apaidiña</i>	“ Ignacio Iribarren.
Kaitano Itzontzi	“ Julio Mendia.
Karterua	“ N. N.

Beste gizon bat kofriekin, itzik egiten ez dubena.

Gertaera iduritzenda probinziko erri chiki batian.

EGILLEAREN BESTE JOSTIRUDIAK.

Iriyarena.
Anton kaiku.
Gabon.
¡¡Au ostatuba!!
¡Abek ištillubak!
Alkate Berriya.
Urrutiko inchaurreak.....¹

ARGITARATZEKO.

Barrenen arra, Urrietako Euskal-festetan aurkeztatua Agor illaren 30^{an} 1886-ko urtean.

¡¡Lapurak, lapurak!!

Nai, eta ez nai.

La Bella Easo, Zirko-Biltokian jarriya lenbiziko aldiz Otzaillaren 16^{an} 1886-ko urtean.

Un empeño singular, Zirko-Biltokian aurkestatua Abenduaren 18^{an} 1885garren urtian.

Beste liburucho argitaratuba **Euskal-Naparren joera, edo emigrazioa**, José Colá eta Goiti jaunaren liburutik itzulua.

---

¹ Durangoko Euskal-festetan saristatua.

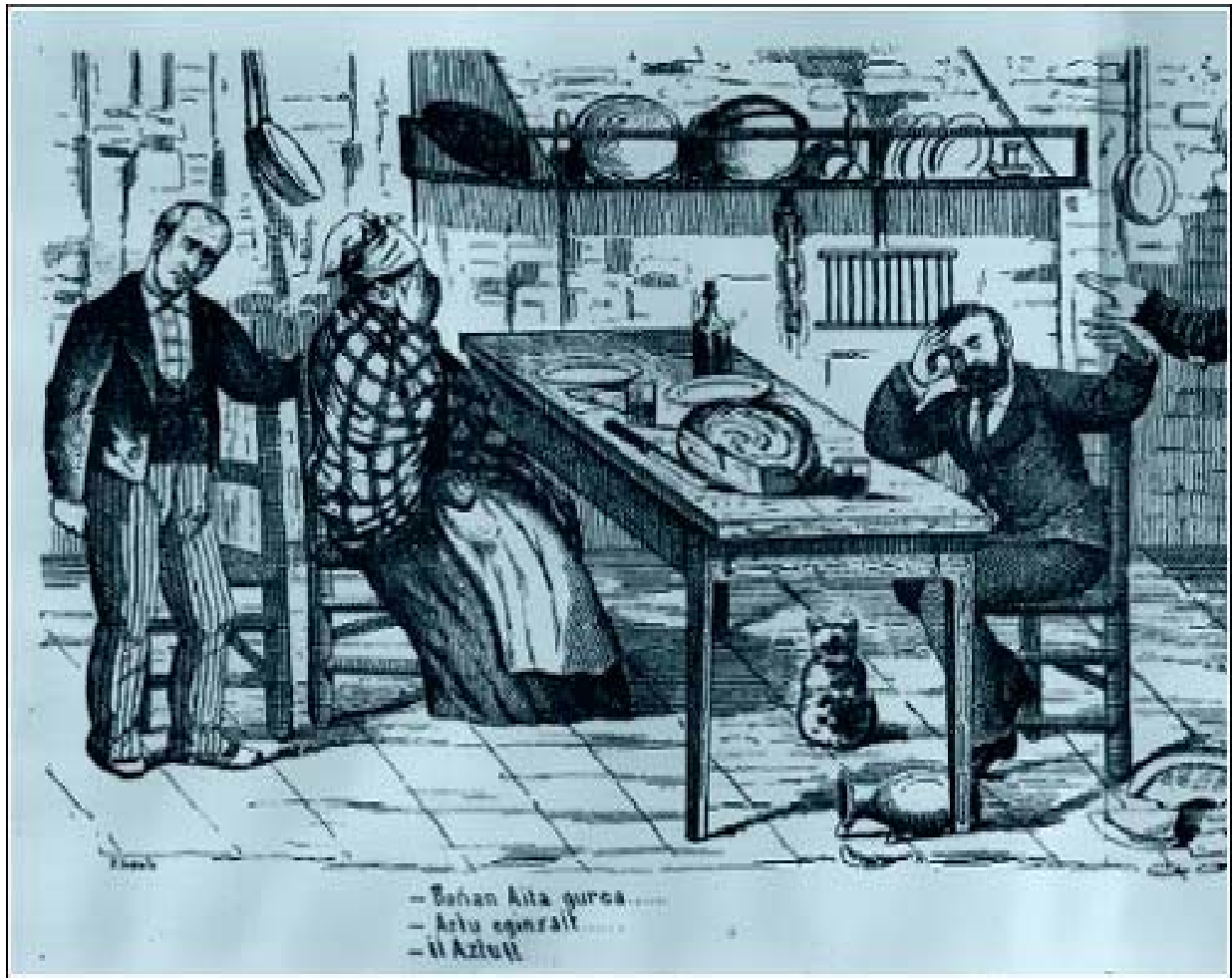
On José Maria Ampuero

Durangoko Jaialdi Euzkarazkuen aurrenden jaunari.

Esker oneko leyalen leyaltasunaren izenaz dijoan ene liburucho au, askotan agertu didazun ainbesterañoko zure aubegi eder orri ongi dagokiyon esker-garritzat, eta añ entzute aundiko izen-deitura-pe orretan baizik, argitaratu nai ez det.

Naiz buru-jaso argidotarren gisako distiadurarik batere gabea izan, zuk ala ere, ene biyotz-cho onen erdi erditik duen bere jatorri garbiyagatik beintzat, egillearen oroipen edo gomutagarricho bat bezala artuko al-didazu.

EGILLEAK.

- Baian Aita gurca .....
- Arta egnrall .....
- Il Azluff

LENENGO EGINTZA.

Iruditegiak aurkestatzen du baserri on bateko sukaldia.

LENBIZIKO IRUDIA.

I.

PILLIPE bakarrik saski baten aurrian eserita alkicho batian, arta burubak aletzen eta kantari. Aldamenian achurra, laya, itaya eta beste landutzeko gauz bearrak.

PILL. Chanton piperrri emen dago
Limosna on bat balego
Kanta bear dot baldiñ albadot.
Neure sabelen gosia
Erruki dedin jendia.
Lekeitioko kalia etc. etc.

Batera ta bestera gaur dantzatzenda ederki eche ontan jendia. Egiya da. Bazkariyare beñere ez bezelakua biardala ta aldameneko andre Panchika arida maniatsen esne arrozekiñ ta guzti. ¿Eta nola ez? Aurki da emen amaiketako kochian gure Prenando Ameriketako Burniz zayetzetatik eta ¿zer guchiago egingo zayo amar urte buruban aldi ayetan bizitu danari? Bienos Airetan diotenez. Aize onetan ¡Aize onak! Baña alare, orain dala iru urte *fulmoni* gogor bat arrapatu zuben eta ezurrak an utzi etzitubenian... Ezdirare noski an aize guztiyak onak. Orain balitz bezelañen oroitzen naiz nola juntzan. Amairu urteko mutill koñkor bat nintzan orduban eta ¿zer pena emantziran gure echeko amandre gaiñuak! Azkeneko ariyúa eziñ esanik, naigabe batek emantziyon, kordeik gabe erorizan eta ¡gajua! mutuba gelditu zan. Asiyera ona emantzuben Prenandok Ameriketako. Ama tristiak egun guztiya pasatzendu bere semien *erretratubari* beida, erregutzen Ama Birgiñari biurtzeko osasunarekiñ onera. Berak eziñ esandu baña ala aditzera ematendu (*Alchatzenda*) ¿Nola etorriko ote da? Nik uste det On Lorentzo bezela. Mazaill gorri zabalekiñ, lepo motzá, tripa aundiyá eta majo jantzitá. Orratik ere arrek diru puskabat sortu ementzuben, baña etzuben egun onikan pasatzen. Egun batian miñez eta bestian ere bai, ango diru egiteko griña aundiyarekiñ makaldurik geldituzan! ¡Zerdan munduba! Alezakenak jan eziñ jan, eta nik jangonukena kanpantorría, modurik ez. Gezurra dirurí amar urte pasa dirala Prenando juantzaretik! Nola dijuan denborá! Gure erretore onak esaten diyona alkate jaunari "*esta vira es soflo*. Eta denborak denborekiñ dena dakar berekiñ... Esaten det bada nik ere jira bat egiñ bihar nukela Motenbideooko baztarrerá. Emen batek ezdu ezer aurretzen. Goiz jeiki, egun-sentia baña len, ganadubari jatzen eman,

beyak jechi, layan aitu lertu arte eta... beti morroi. Naiko baba, talua ta esne jaten degu, bañan aste guztian ardo churiya besterik progatzen ez degu, eta beltz Napar eta Erriojako gorri ori ain tentagarriyak dirá... eta ezkerak jaietan bezpera onduan alderatzen zaizkigunian gure zintzurrera... ¿bestela? berriz ardo churiyá. Gaizki esan det: pitarrare badegu. Ori bay. Bañan ni morroi bezela, beti pitar gelditzen da. Ez da sekulan sagardorá alleatzen. Soldaru balitz elitzake beñere agintari izango. Aizi oyek progatzera jun biardet bada. Nere sayua an egiñ arte ezdaukat paketasunik. Ez orlako astakeririk egiteko esaten dit Mainttonik malkua dariyola: bañan nik ere maite izanarren, gustatuko zayo gaur edo bigar ni agertzia bestiak bezela majoturik, eta an naizen bitartian ez naiz aztuko artzaz eta ez det uste berare nitzaz! Baldiñ eroriko balitzairake erripa au! ¿Nun ote det chartela? (*Billa.*) Aušendek lana ¡A! Ona, ona. Bildur nitzan bada bi errial aundi pagatuta... (*Iracurtzen.*) “*ripa de curbietos de flata*”. Norbait da atian... gure aiton Josepe.

BIGARREN IRUDIA

II

Egille bera ta ANTON JOSEPE

AIT.	Jaungoikoak egun on digula.
PILL.	Ala digula aitonchua. Pizkor dabill.
AIT.	Bai, bai. Urtiak gañian.
PILL.	Zenbat ditu bada?
AIT.	Nik aldakit? Nere senide guztiak illtzian, eta gaztienak berekiñ zituben larogei urte, ala nik izango ditut...
PILL.	¿Larogei ta amar?
AIT.	Or nunbait. Praentzak sartu ziranian.
PILL.	Beorri etzan artian zartu...
AIT.	Zartu ez, baña bizarra kentzen nuben.
PILL.	Ešeri bedi, Ešeri bedi. Beorrek gauza asko ikusi ditu mundubontan.
AIT.	Bai, char ta on makiñabat.
PILL.	¿Charrak geyago?
AIT.	Bai ¡arrano pola! Ni bada netorren...
PILL.	¿Tira ¿zertara zetorren?
AIT.	Zeraen zerea...
PILL.	¿Zertara?
AIT.	Ortara bada, ortara.
PILL.	Aztu eginzayo beorri.
AIT.	Egiya esan biar badet, bai.
PILL.	Beti bezela. Gauza batez ezda aztutzen, zertara datorren aztutzia.

AIT. Netorrela eskallera gora mingañen puntan nekarren bada...
 PILL. ¿Eskallera?
 AIT. Ez, Prenando.
 PILL. Bai aldaki aurki datorrela?
 AIT. Bai, bai, ori. Ortara netorren.
 PILL. ¿Beorren besuetakua da?
 AIT. Bai gizarajua.
 PILL. ¿Maite zuben?
 AIT. Gogotik. ¿Ondo etorri alda, loriya?
 PILL. Ezda oraindik ingurutu, bañan aguro...
 AIT. ¡A! ¿Oraindik ez? Sarri arte bada.
 PILL. ¿Nora dijua? Amandriari egun onak ematera?
 AIT. Ez, gero etorriko naiz. Kalera nijuan.
 PILL. Or amandrearen gela du...
 AIT. ¡A! Bai, bai. Sarri arte.
 PILL. Bijua ondo. Kontu eskalleretan.

IRUGARREN IRUDIA

III

PILLIPE bakarrik

¡Aiton gaisoa! Burubori aiñ flakituba dauka, ez dala konturatzen zer esaten ta zer egiten duben. Urtiak batetik eta bere emaste maitagarriya oraiñ dala bi urte galdubarekin beste berrogei alkarrekin izandutako buruban, senti erasoziyon gogotik. Erriyan izandu dan gizonik prestubena, guztiyai on egitea beste asmorik izan ez dubena. Jende guztiyak aita on bat bezela errespetatu izan dubena, bere posik andiyena izaten zan, zituben maizter gustiak bere mai onian biltzia urtian sei bider. Urte berritan, bere egunian, emaztiarenian, erriko patroyaren egunean, eguarritan eta Prenandoren egunian. Nola berak aurrik ez duen, errenta onak eta estuasunik ez, batera ta bestera diruba zabaldurik miseri franko erremediatubaz, makiñabat malko legortu ditu. ¡Zer ederra izan biarduben orrek, diruba izan ta bere biarretan bestiai laguntzia! ¡Nola zabalduko dan biotza! ¡Zenbat bider esantziyon Prenandori Ameriketako griña ori uzteko, zituben ontasunetatik emango ziyola puzca on bat... Bañan ¡zeñek arri burutik kendu gogo ura! Nola poztutzen zan maizterrak mayian bere aldamenian zitubenian, ikusirik ayen jateko sasoya. An egun batian tripan sartzen zutenarekin, bazuten aski, geyago jan gabe egoteko urrengo chanda arte.

LAUGARREN IRUDIA.

IV.

Eguille bera ta AITON JOSEPE.

- AIT. Egun on.
PILL. ¿Emen alda berriz?
AIT. Bai Pillipe. Jakin biardek natorrela... natorrela... Bañan ¿zertara otenetorren ni?
PILL. ¿Ez da gogoratzen e? Prenando...
AIT. Bai, bai. Prenando. ¿Nunda? ¿nunda?
PILL. Oraindik bada ez da ageri.
AIT. ¿Ez e? ¿Gizarajua!... (*eseritzenda.*) ¡A! Chikiya zanian zer argiya zan! Zer biziya! Badiruri ikusten detela orainchen nere belaun gañetan ešerita. Bein ¡ja, ja, ja, ja! kapelua burutik kendu ziran, botazuben indarrarekin lurrera eta nerekiñ amalau urtian nebillen pipa gašua puskatuziran ¡Ja, ja, ja! Beste bein chamarrako botoi guztiak atera ziskirán eta etzeudelarik ingurdubarekin pegatubak. Ja, ja, ja, ja! Eta galdetzen niyonian zer izan biartzuben, esaten zuben. Obispo! ¡Ja, ja, ja! ¿Bañan ezda etorri?
PILL. Onezkero ezdu ordu erdirik luzatuko.
AIT. Bitartian belar piškabat erretzeko eroatera nua.
PILL. Ez du ori bidia. Leyúa dago or.
AIT. A! bai, bai, badakit, emendik.

BOSTGARREN IRUDIA.

V.

PILLIPE bakarrik.

Beti oker dabill. Eranegun berriz nagusiyarekin egon biartzubela eta gelan sartu biarrian atarira juantzan ¡Iñoiz gizona omentzan bada ori! ¡Eta zuben uztarriyari Provintzi guztian ez omentziyon beste batek eramaten! ¡Bañan urtiak ezin kendu, eta naiduben guztiyak ere ez ditu oyek arrapatzen.

SEIGARREN IRUDIA.

VI.

Eguillea bera ta AITON JOSEPE.

AIT. (Ojuka) ¡Pillipe! ¡Pillipe!
PILL. ¿Zer naidu?
AIT. ¿Zer naidetan? ¡A! Bai. Emen utziko nikan aztuta pipa...
PILL. ¿Pipa? Abuan dakarta.
AIT. Abu... bai, bai.

ZAZPIGARREN IRUDIA.

VII.

PILLIPE bakarrik.

Gizašua. Geruago ta okerrago jartzen ari dala uste det. Bazkariya aurreratuba irukikodu bada andre Panchikak. Nuan zerbaitez biartzen otedan. Esne-arrozari ere begiya bota biardiyot. ¡Eta nola gustatzen zaizkitan neri zotza ayek eta gañeko auts gorri ura! Norbait da atian. Alkate jauna.

ZORTZIGARREN IRUDIA.

VIII.

Egille bera ta MARTIN JOSE.

MART. Egun on, Pillipe.
PILL. Egun on, alkate jauna. ¿Emengo aldi?
MART. Bai, bai, Meza nagusiya oraiñ bukatu dek ta netorren jakitera Prenando inguratu otedan.
PILL. Ez da oraindik kochia ageri, bañan onezkeró ez du luzatuko. Pasa bedi salara.
MART. Ez, ez. Ondo niok emen.
PILL. Ešeri bedi, bada. Ara, emenda nagusiya.

BEDERATZIGARREN IRUDIA.

IX.

Lenguak eta JUAN BAUTISTA.

JUAN. ¿Bagabiltz goizetik, Joše Martiñ?
MART. Bai Batista. Prenando etorri otezanen zoriyan...

JUAN. Ez oraindik. Kochien kontuban gaude. Nola atzo Sandandertik Donostiya josuben, iskribatu zuben zerbait egiteko chikien bat zubela Jošemaritarren artian, eta gaba an pasarik gaur egüerdiko kochian itzuliko zala. (*esertzen dirá.*)

MART. Juntzanetik, amar urte geiago dakazki bizkarrian.

JUAN. Baita guk ere aldamenian.

MART. ¡A! Guriak... guriak... gu bera guaz.

JUAN. Bera edo gora.

MART. Bai, amar urte geyago.

JUAN. Guchiago bizitzeko.

PIL. Zerbaitengatik esaten diyo berorri erretore jaunak *esta vira es soflo.*

MA. JU. ¡Ja, ja, ja, ja! (*Farrez.*)

MAR. Erderaz ere ikasi dek?

PIL. Piškabat ¿Zer daki batek non arkituko dan?

JUAN. ¡Ba! Bazekiat nora uan ortikan.

PIL. Ukullura nijuan, jauna.

JUAN. ¿Ukullura e? ¿Itsasua pasa ta gero? ¿Badakizu Martin, aure Ameriketako asmo gogorretan dabillela?

MAR. Zer, ¿aure choratu aldute?

PIL. Jauna ni...

MAR. Ikasiko dek bizitzen, ago. Ez dek emen beziñ lasai jango.

PIL. Nik ikusten detana da, emendik modu batera juten diranak, beste moduz biltzen dirala echera.

MAR. Bai... ¿Kaballero egiñik?

PIL. Ori.

MAR. Bañan ik ez dakikana da, euntatikan bi jauncho ikusirik, beste larogei ta emezortziyak zer egiñ duten. Ori dek burutaratzia bezela emen noizik beñ ikusten dekalako bat edo beste koche polit batian datorrela, eta galdeturik nungua dan, Donostiyakua aitu, eta andik denbora puska batera beste batzubek agertzian, jakiñik Donostiarrak dirala, esatia, Donostiyan guztiyak ederki bizi dirala beren kochechuakin eta nai bezela.

PIL. Onera azaltzen diran guztiak kochian etortzen dirá.

MAR. Ezagutzen dizkiak bada nik makiñabat geyago arrastaka ibiltzen diranak.

JUAN. Biar bada beren azaltzeko modubakiñ gu bañan okerrago.

MAR. Dudarik gabe. Ameriketan ontasuna egiten dek chiripa batez.

PIL. Ori bada. Chiripa billa juan.

MAR. Chiripa topatzeko ez dek orrenbeste itsaso pasa biarrikan. ¿Ik ez dek esaten eguarriyetan bost errial loteriko chartelan sartzen ditukanian, chiripa bat izango dala iretzat premiyo aundiya izatia?

PIL. Bai. Zergatik aiñ gaitza iduritzen zait...

MAR. ¿Beñere izandu dek?

PIL. Orrengatik bada.

MAR. Orrengatik bada. Chiriporren usayan ¿jungo itzake emengo gauzak utzita orrenbeste itsas-bidian?

PIL.

Ori ez. Enuke orren errez Mainttoniren ondotik alde egingo.

MAR.

Orra bada. Ondo ikasiya niok ni ango berriz. Urrutiko inchaurrek beti betiak. Lenbiziko iru urtietan ikusi nizekikan ištillu gorriyak. Makiñabat bider damaturik utziya nere echeke gozotasuna, mendi tarte aben edertasuna eta erriko guztien adizkidetasuna, esanik ¿nork burua berotu nau amets zoragarriyobek egiteko, eta utzirik egiazko ontasunak ekarri nau onera, arkitzeko nere biotzeko paketasunaren truk mišeri ikaragarriyan? “Iru urte gaizki jana eta lo egiteko deseatzten nubela nere echeke ukulluba, alako cherri tokiyetan arkitzen giñan. Gurasuari izkribatzeko lotzetan, errira biribillatzeko asmua artzen nubenian diruba beste lagun on batek eman nairik, konturatzen nitzan zer farrak eta burlak egingo zituzten batzuben nere bizkar, eta atzeratzen nitzan biotzian pena nubela eta esperantza galduba. Eskerrak geruago lagun on arrek billatu zirala *pulperiya* esaten diyoten lekuban zartzeko moduba, eta an gogotik sayatu ta lanik chararrenetan, urte betian nola bait tripa betenuben. Geró nagusiyá iltzarian, nola nere eskola nuben, echekoandriak ezagaturik kontubak eramatekodiña nitzala, echeke irabaziyetako partean jarririk ondo jua eta sintzo lan egiñaz, diru mordoškabat egiteko bidia izandu nikan. Baña bitartian” ¿zenbat eta zenbat ezagutu dizkiat ezin diru pillabat bildurik onera itzulitzeko! Batek etzekik andik zer ekarriko duben, bañan geyenetan emendik eramatendan gauzik onena galtzetik aztendek: Errelijiyua.

PILL.

(*Arriturik*) Orire bai? Orduban galtzen astenda?

MAR.

Aitu dek bada. Eta ori galdu ezkeru, ez dek gauza onik.

PILL.

Ez jauna ez. Ez du Ameriketara jutiak baliyo.

MAR.

¿Eta emakumeak badira? Milla bider okerrago. Asko emakume an zertara alleatzen diran ez nizek esan nai. “Beren echietan Elizakoyak diranak, umillak eta langilliak, an estuasun piškabatian arkitzen diraneako, izatendituzte bai, laguntzak, bañan ¿zer preziyotan! Lotza galtzen dute, biotzeko apaintasun ederra trukatzan duté gorputzeko jantzi choragarriyengatik, eta azkenerako arkitzen dirá sasoirik onenian anima etzayari emanak, zimurtubak, osasuna galdurik, ospital triste bateko oyian, gurasoik gabe aldamenian, ez eta ere seniderik, lagunik, ezerez, zergatik alde egiten duten guztiak, eta bukatzen dituzte egun penagarriak, beren echeke sukalde chokuaz oroiturik, ango su ondoko gozotasuna amona aita eta senidien artian; negarra gogotik egiñez eta biotzeko illuntasunarekiñ. Eta ori Ameriketako lurra ikutzen dutenen artekuak, zergatik ¿zenbat dira bidian Jaungoikuari kontu ematen diotenak! Sartzen dituzte ontzi aundietako gela kayol batzuben amabika edo amaseika, nun arkitzen dirán zulo azpiyartako alde bakoitzian launa oi bata bestien gañian sintzilik trapu puska baten moduban, an lastaira kaskar gogor bat, burukiare lastozkua, eta, estalki bat aiñ ariña eta zuloz betia, nundik aizia ederki artu leiken, aizerik balitz zulo azpi ayetan. Leku itu artan bata bestien arnasak eta beste itzuli egiten duten

aiziak gaiztoturik ango egüera, sortzen diskate orrenbeste egunen buru zernai miñ, eta bat miñez jartzen bada, egoten dira bestiak gau eta egun aren antziya triste ta penagarriyak aitzen gabez, ere eziñ luak arturik. Berriz, eri dagona arkitzen bada iru edo laugarren oyan, beste aldi artako azpiyan dauden iruren gañera erortzen dira goiko goragaliak eta beste biarran egiten diran gauza zikiñak. ¿Au ezta aski bestiak mintzutzeko?

PILL.
MAR.

Neri beñepin esne arroza jateko gogo guztiya kendu dit.
Orrela bada gelditzen dira asko bide erdiyan. Eta gero ¿illtzea gertatzen bada? ¡¡A!! zer gauza ikaragarriyak! Ateratzen dute beriala zulo artatik ¡nork daki nola! Onenian edo charrenian, arrastaka ikatz sakuba balitz bezela, ontzi gañera, eta an lepuan otzen diyote soka bat, jarririk beste muturrian pisu aundi bat, eta eskerrak apaiza izatea erregu chiki bat egiteko. Gero... ¡zer gogorra! botatzen dute gorputz-ura itsas zabal artan, agerturik beriala ingurubayetan arrai aundi, abo zabal, ortz luzeak, gorputz triste ura momentu batian puskatu ta tragatzeko. ¡A! Zer Amerikak!

PILL.

(*Alchazenda*) Alkate jauna, ez bezala aurreratu, chorabiyua etortzenzait ta esne arroza jateko gogua kendu dit.

MAR.

Gañera...

PILL.

¿Gañera? Dardarakua dakat gorputz guztian.

MAR.

Ori baño geyago ere gertatzen dek.

PILL.

¿Geyago? ¿Zer geyago itsas pian arrayen mantenu izatia baño?

MAR.

Eta gurasuak egoten dira zalantzan doi-doi izanik arren berri penagarriak. Inork izkribatu gabe, bizi dan edo ill dan jakiñ ez: anbat andik lau edo sei urtera jakitendute nunbaitetik, nolatan mundu ontatik joan zan; eta gurasuak urtietan sartubak badira, orlako berri gogorak laburtzen dizkate beren egunak. Bizi diran bitartian berriz, otoitz egiñ nairik jutun badira Lur Santura ¡A! An Erljiyo Santubak ematen duben azken lekuan mundu ontan, beren zañetako puska ura es du Lur Santu arrek estalitzen, gurutzecho batek ez du gordetzen! Gorputz triste ura itsas-aundi arren bian batera ta bestera dabill, ilta ere deskantsurik arkitu eziñ baluke bezela, ebakiya milla pusketan array chiki eta aundiyan artian. Bitartian, erri chikiko Lur Santuban ikusten dira erregutzen batak eta bestiak biotz-biotzetik beretako an daudenak gatik, itsasoko ur gaziyan orde, isuritako malkochoakiñ, puska maitiayek gordetzen dituben lurra gozatuaz...

PILL.

(*Negarrez.*) Baña... baña... Jauna orrenbesterañoko... ¡Ai Jesús!

MAR.

¿Negar egitendek Pillipe? Bai, ik biyotz ona dek. "Ez dituk iretzat egiten Amerikak. ¿Badakik zeñ juaten diran Ameriketara? Onak jutun dituk eta onak etortzen dituk. Baña aben artian zenbat buruberuak, alfer jendiak lanari arpegi charra jartzen diyotenak, eta itsuskeri batzubek emen egiten dituztenak!" ¡Zenbat bider esan niyon Prenandori arako asmorik ez hartzeko, bañan zoratu zuten eta gaitz erdi datorren bezela datorrenian.

PILL.

Nik uste nuben bada...

- MAR. ¿Zer uste ukan ik? An ontzitik ateratzeakuan kayen muturrian arkitzen zirala saku dirubak, edo lukainkaz kaliak josiyak zeudela, aldabak odolkizkuak zirala, eta arbolak ostuaren ordez liberdiko opillak ematen zituztela?
- PILL. Nik jauna, aitu niyon indiyano zar bati galdeturik an diruba nola egiten zan...
- MAR. ¿Indianoren batek esan aldik nola diruba egiten dan an?
- PILL. Bai jauna Neri esantziran batek, emengo bat ontzitik ateratzian bertan, agertzen zirala jaun batzubek euskaldunak berekiñ eraman nairik, zergatik, diran jenderik onena ta langillena, eta denda eder batzubetara eramaten zituztela. Denda aiyetan omenda mai asko, eta paper asko, eta jende asko izkribatzen. Dendaren erdi erdiyan omenda chulo bat, bazterrian eskallera polit batekiñ eta lur barren ura omenda oso ederra. Lurra ta paretak nabarrizkuak edo marmol churizkuak. Ordu guchiko lanak omen dirá, bañan ayek ez zallak ere.
- MAR. ¡Ja! ja! ja! Askok mudatu dituk baztar ayek ni etorri nitzanetikan. Ia, ia, ia.
- PILL. Emengo umia goizian bederatziyak aldian jeisten omenda nabarrizko leku fresku artara, eta goiko zuloatik palaka diruba, dena urria, bera botatzen duten bitartian, bekua eskoba batekiñ garbitzen dijuala lurra, an zabalik dabillen urria baztarturik.
- J. TA M. ¡Ja! ja! ja!
- MAR. Ez dek zikintasun charra. ¿Eta gero?
- PILL. Gero biltzen dubenian guztiya asten dala apartatzen ontzakuak ontzakuekiñ, urre šarrak urre šarrakiñ ta orla. (*Juan ta Martiñek maiz far egiten dute.*) Gero jartzen omendira urtekuak alkarrekiñ, eta amabitako dranbatekuekiñ kapelua bete diru artu ta echera.
- MAR. ¿Bere esku dauka kapelua betetzia?
- PILL. Bai jauna.
- MAR. Eta urrengo egunian kapela aundiyago...
- PILL. Baitare.
- MAR. ¡A zer kapela puskek ikusiko diran an! ¿Eta sinisten dituk gauza guzti oyek?
- PILL. Jauna nik...
- MAR. Išilik ago kirten ori eta ezaiela izan orren asto lukainka.
- PILL. Ez, ez; utzi ditut nik asmuak ara juteko. Esanduben Erljiyoren kontubarekiñ... Anima da lenbizi.
- MAR. Noiz bait egi bat edan biaukan. An aña lan emen egingo balitz diruba kontuz gorderik, urtiak barru an aña diru eta geyago bilduko litzake.
- PILL. (*Leyotik begida*) Emenda Kochia.
- J. ETA M. ¡A! (*Leyora dijuaz: Koskabil soñuba aitzenda.*)
- PILL. ¡Or da, or da!
- J. ETA M. Bai, bai. (*Ongi etorriya egiten guztiak besuekiñ. Aitzenda kampuan daboliña San Ignazioaren marcha juaz, ongi etorriya ematen diyotela.*)

JUAN.
MAR.

Guazen, guazen.
Guazen (*Pillipek segitzen du leyuan escubari eragiñaz.*)

LENDABIZIKO EGINTZAREN BUKAERA

BIGARREN EGINTZA.

LENGO IRUDITEGIA.

LENBIZIKO IRUDIA.

I.

(Burtiña alchatzen danian aitzen da berriro lengo danboliñ soñuba. Len bezelassen agertzenda Pillipe leyuan eskubekiñ agurrak egiten.)

PILLIPE bakarrik.

(Leyotik erdira etorri ta jendiari esanaz.)

¡Ta zer bapua datorren! Ez baziyon pañubeluari eragiñ, enuben ezagutuko. Bañan ¿nork daki? On Lorentzok ere ichura ekarri zuben, baña gašotzentzan egun batian bai eta bestian... ere bai. ¡Zer demontre! Ez dakit nik buyatubak edo nola etortzen diran. Emen gelditzen banaiz, nagusiyak aginduba nauka aldameneko eche bizitza, eta bei paria erosteko palta zaitan diruba ezkontzera gertatzen banaiz. Anbat izango litzake obia Mainttoniekiñ konpontzia eta gure erretore jaunak bedeiñkaziyua ematia. Bai, bai. Utzi alde batera Amerikak. Alkatiak esan dituben gauzak gogorchuak dirá, eta anima galtzia ori... Jaungoikuak bere eskutik iruki gaitzala. Emen dira, emen dira.

BIGARREN IRUDIA.

II.

PILLIPE, JUAN BATISTA, MARTIN JOSE ta PRENANDO

(Prenando dator jantzi aski farragarrizkuarekiñ, albada oriya guztiyá, kanela kolorezkua, gorbata gorriya lazo aundi bat egiñik, jipijapa eta familiyako guardasol batekin. Atzetik brusa-dut bat kofre ta eskuko fardel ta beste gauzakiñ. Au gauzak utzita juten da.)

PILL.   ¿Nola itza egingo ote diyot? Egun on, On Prenando.
PREN.   Kašo Pillipe, ¡aunditu aiz mutill!
PILL.   Ta beorri gizendu. ¿Ondo?
PREN.   Bai, bai.
JUAN.   Guazen barrena, ama luze iritzirik egongo dek eta.
MAR.   Ariyo bada.

JUAN.   ¿Zer? betor barrena.
PREN.   Gurekiñ bazkaldu biardu.
JUAN.   Bai, bai.
MAR.   Ezin det iñolare, contzejura joan biardet erremediyorik gabe, eta gero echian bazkaltzeko Nikolás. Kafia artzera etorriko naiz.

BESTIAK   Etorri bada.
MAR.   Bai: prochu on dizuela.
JUAN.   Baita zuri ere.
(Juan Bautista ta Prenando sartzen dirá echekoandriaren gelan.)

IRUGARREN IRUDIA.

III.

PILLIPE bakarrik.

Maya jartzen asi gaitian bitartian, onezkero zintzilik daude amabiyak eta. *(Itz egiten duben artian maizapiya ta beste gauza guztiyak jartzen ditu.)* Amandrearen desiuua aušen izandu da. Len Prenandok azkeneko jantzuben leku berian maya jartzekua. Amar urte abetan egunero jarri zaizka plater, kuchare, baso ta guztiyak, bera egotetzan lekuban, emen balego bezelašen. ¡Gajua! ¡Itz egiñ albalezake! ¡Eta zer majo etorri dan Prenando! ¡Kate aundi ederra! Biatzordeko dizdizariak eta ¡kipikapa! ¡Orla etorriko banitz ni! ¡Ze chimista! Alkate jaunak esango du naidubena, baña nik Prenandoren gora berak jakiñ arte, ez naiz atzeratzen. Askok esaten dute eta egiya da, gaizki egiten dutela Ameriketara juten diranak beren gurasoak utzirik biar biarrenian eta laguntzeko sasoirik onenian, bañan ortan ez det nik zer ikusirik, zergatik nola gurasoik ezdetan, erderaz esaten dan bezela "*yo no tengo parde ni marde ni pero que me larde.*" Alare Erlijiyua galtzen dan ori egiya baldin bada, orišen da okerrena... Bañan Prenandok ¿zenbat diru ekarri otedu? Guchienaz... guchienaz... lau... sei... zortzi... amalau... ogei... bai... guchienaz... dozena pare bat ontzako ekarriko zituben. *(Leyotik begira.)*

Emen dator palta zana! Kaitano itzontzi. ¿Zer itzontzi? Itz iturri edo itza-jariyo, zergatik izketan asten danian, ez daki noiz gelditu. Gizon ona ta prestuba da burutik oñetaraño, eta eskolatuba, bañan mundu ontan noski guztiyak zerbait palta izan biar, eta Kaitanok du bat ez chiki-chikiyare. Itza dariyo alde guztiyetatik. Alare ondo begiratu ezker, ezda ori palta, baizik sobra. Beti umore onarekin far contubak sortzen ditu. Orrengatik ere, noizik bein seriyo asten danian, abua chabalik irukitzen gaitu. Emen da bera.

LAUGARREN IRUDIA

IV.

PILLIPE ta KAITANO.

(Onek alduben presakena itz-egin biardu eta Pilliperi itza laburtubaz).

- KAI. Egun on, Pillipe. ¿Ondo e?
- PILL. Ondo ta...
- KAI. Bai, ni ere bai. Kochien soñuba aitu diat eta korrika jantzirik emen niatok chimistak egiten. Zergatik atzo eizian izandu niñukan eta goizeko intzakin belartian estul piškabat arrapatu nikan, eta orrengatik gaur enak echetik kanpora atera oraiñ arte. ¿Badakik? Nola ni eizera ateratzen naizenian guztiyak esaten diraten “naikua ekarriko du, gaur arategiyak ichi biarko dira” zerbait ekartziagatik arrapatu nikan estula. Bañan jakingo bauke, zer birigarro ederrá ikusi nuben! Sasi tartian doi-doi ageri ukan, baña orduban jarririk zintzo eskopeta, eta kakua erortzerakuan... ¡jantziak birigarrua! Nola geldirik neguan ni, eskopeta luzatuta, noski birigarruak ustian sagar-arbolako adarren bat zala eskopeta, etorri ukan kañoyen gañera.
- PILL. ¡Ja, ja, ja, ja!
- KAI. ¡A zer ištillubak orduban! ¿Nola tira? ¿Zertako?
- PILL. Ta...
- KAI. Ago išillik. Orduban poliki poliki, eramanikan eskuba burura, ateranikan kapela birigarruari gañian jartzeko asmuarekiñ, emanikan kolpia, kolpiarekiñ tiruak itzul egin zikan eta... uts. Andik puška batera azaldu ukan ginga arbol baten muturrian, kantari lertzen, nitzaz burlatzen bezela.
- PILL. Orduban...
- KAI. Utzi nazak izketan. Nik bazekiat birigarro ura agertzen zaitala amabost egun abetan, eta ezagutu dik noski ez naizela ni eiztari ernaya ta azkarra, edo jostaketan ni chuliatzeko gogo aundiyak dizkik. Bañan egun batian ez bada bestian eroriko dek, zergatik nik begiya jartzen detan lekuban... ez dek egoten choriya, baño choriya dagon lekuban... eztare nere begiya. Ia mutill, ez nak esaten ezerere Prenandoren etorriyaz.
- PILL. Bada...
- KAI. Bazekiat bai, zer esango nakan. Lodi ta bapua etorri dala. Obe, obe. Echera inguratzia onena. Amaika gelditzen dituk aldi ayetan zer ta nola ziran sekulan jakin gabe. “Buenos Airen ta Montebideoko paperak beti betiak ziatoztik galdezka, onlako nun dan, alako non dan, batek amar urtian bestien berririk ez dubela, aitag nun otedan semia, amak nun alaba, eta egun batian ta bestian, urtiak jun ta urtiak etorri, beti galdeera berakiñ, eta geyenetan aztarrrik izan gabe.

Emendik jutia erreša dek, baño gero andik biurtziak izaten dizkik bere zailltasunak. Isaten dek sagu-tranpa bat bezela, dubena sarreran ol puškabat aldapan jarriya eta arren bukaeran lotuba urdai edo gazta koškor bat. Usayian sagubak iyotzen dik aldapa ura ta goi aldera zeguan iškiña jeisten dek bera saguben pišubarekiñ, iyorik bian zeguan mutturra, eta orduban sarrera edo atera lekuba gelditzen dek ondo ichiya duben kako chiki batekiñ. Sagubak jaten ditubenian an dauden urdai edo gazta puškak, oroitzen dek biurtziaz, bañan eziñ iñolako moduz...

PILL.
KAI.

Barrenen...

Išillik ago, berritzuba. Egiak ez dirala uste alde nik esaten ditutan gauzak? Orain dala denbora guchi ere Ameriketatik bertatik izkribatzen zuten, eguneroko paper periodikubak izena dutenari, onela: ¡A! Gurasuak jakingo baluteke zer mišeri ta lanak emen pasatzen dituzten beren semeak; batez ere amak ezagutuko baluteke zer sortea izaten duten beren gaitz gabeko alaba maiteak, anbat nayagoko luteke ikusi Lur Santuaren azpiyan, erortzen diran leku ikaragarritzko itsusiyetan baño, beñere geyago alchatzeko modurik gabe. Eziñ konturatu gera (ezaten dute) iñolako moduz, nola izanik probintzi eder oyetan, orlako jende ona ta langillia, nola arkitzen diran orren biotz gabeko amak, merkatari charren eskubetan usteko errukigarritzko alabak. Bañan amacho gajuak on onak izanik eta naitasun aundiyarekin alabarentzat, ez dirá jakiñen gañian egoten, merkatari batzuben bide onekuak eta zuzenak izanikan, zer izugarritzko gisan emakumeak gertatzen dirán. Gañera andik beste batek izkribatzen zuben au: "Esayozute gure erritako gazte maitiari, emen gaudela asko ta asko Euskaldun ta Napar, trukatuko gendukenak gure izaera, beren bizi moduarengatik; eta biurtzen ez bagera gure mendi tarte eder oyetara, dala dirurik ez degulako, ta gañera beste arrazoi aundi batengatik, dana, or gaizki ikusiyak izaten diralako emendik diru mordoška batekiñ juten ez diranak." Orra: urrutiko inchaurrek amalau, alderatu ta lau."

PILL.
KAI.

Nik...

Gauza abek guztiyak ¿zergatik gertatzen dira? Zori gaiztoko diru gutizien gatik. ¿Eta anima? Zergatik diru egiteko griña aundiyen gatik, geyenak Erljiyo Santuaz aztutzen dirán. Bigarren pekatu kapitalaren bidez, amaika negar egitenda mundu onetan. Orlako jendien biyotz biguñ izandutakoak, jartzen dira arriya bañan gogorrigo, eta bizitzen dirá beti, dirubak katibaturik, lo gozorik egin gabe, eta edozeiñ kinketakok izutzen dituztela. Sustrai char ori egoten da gordia personen gorputzian, arbolen sustrayak lur azpiyan bezela, eta biotzeko sentimentu on guztiyak alde batera utzirik, gogotik goiz ta arratz lan egiten dute, ez beren biarrak betetzeko, baizik diruba pillan ikustia gatik. Beretzat diña dubenak, esatendu semientzat egiten dubela. Semerik ez dubenak, biar dubela ba ez bada, miñak, ausiak eta beste gerta litezken gauzaren

zalantzan: eta ala sekulan ezdute palta aitzakiren bat diru gosien naikida ezkutatzeko. Gañera ichutzen dira ainbeste, nun batere arretik eta conzientziko kezkek gabe beren opa aundiyan, nola nai diruba biltzeko jartsen dirán, ikusirik aldamenian batere kupidik gabe, beartasun penagarrizko jendiak, iñolare lagundu gabe, naiz izan senidiak. Orrenbeste gogortzen dira ayen barrenak. Eta askok uste dute zorionekoak dirala. ¡Zorionekuak! Bañan ¡zenbat atsekabe, festa eta erokerietatik aterata beren gelachuan bakartasunian arkitzen diranian!

PILL.
KAI.

Beti...

Oyek ikusten dituzten jendiak esango dute: ¡Zer bizi-modu ona! Ta orlakuen animak ¿norako izango dirá? Zergatik Jaungoikuaren bildurrik gabe nolanai egintako ontasunak dirá ¡ai! urkatzera eramaten dutenaren bizkochuak bezela. ¿Ezaldakizute urkatzeko bat dagoanian, bezperatik ematen dizkatela bizkochuak eta naidituben ardorik gozoenak? ¿Eta gauz abek artzi-gatik, naiko altzenduteke urkatzeko trantze ikaragarriyan jarri? Orišen nai izatia ta billatzia bezela da bada, munduontan zoraturik, Jainkuaren legez astuta bizitzia. Urkatzeko dagon errukigarriyak, ondo jan eta eranik bizitzeko dituen ordu eskasak, dira milla ta milla ta ezin kontatu ala geyago, mundu ontan eramaten ditugun egunak beste mundu betikoaren aldian baño. ¿Iñor bada orrela nai duena bizi? Ez; burutik oso nastuba ez baldin badago. ¡A! Zeruba utzi ordu batzuketako bizkocho jatiagatik, gero infernuban su biziyan erretzeko...! Mundu ontan gaizki irabazitako dirubak dira urkatseko dagoanaren bizkochuak; dira desierto galeperrak bezela, Jaungoikoak Israelitari beren opaz bialdubak, eta gogo aundiyeenekin mokadu goşuak abuan zituztenian, bialdu ziyoten kastiguz sugeak, koskaka Israelitaren gorputzak pozoiz beterik.

PILL.
KAI.

Arrani...

Orrengatik da zallago diru asko dutenen salbazioa. Ori bera gertatuko zayote, bada, kutiziz diruba gaizki egintakuari. Lurrak lurren gañian, echia echien gañian, errenta onak, guztiyak bereganatu, ta bat zoratubena dagonian... Arrats batian berandu şamar ateratzenda dantza leku edo jostaldiko biltokitik, nai aña far ta erokeri egiñik, eta bere echeke gelachuan sartzen da. Erantzi ta erropak zintzilik jarririk, oyeratzen da batere konturatu gabe munduan ur bedeinkaturik ote dan. Urrengo goizian chokolatia artzeko duen orduba pasatzen da zintzarriyari eragiñ gabe. ¡Gure nagusiya orrengatik logale da gaur goizian! Esaten dute echekuak. Bañan ikusirik ordubak aurrera dijuazela, baezpada bat sartzen da gelan. Deitzen diyo ta ezdu erantzuten. Oju egiten diyo, ez ta alaere. Orduban urbiltzen da, ta igartzen du tronko bat bezela dagola. Izututa ateratzen da batari eta besteari esanaz zer gertatzen dan. Asten dira malkuak emen, negarrak an, ojubak alde guztietan. Zalapartan dabill jende guztia. Itz bat besterik aitzen ez da abo

denetatik. ¡Medikuba, medikuba aguro! Ateratzen dira billa dozen erdi bat, bat ezpada bestia ekartzeko. Agertzen da bat. Ikusten du oyan daguana, ta guztiyak larriturik medikubari begiratzen diyoten bitartian, onek burubari eragiten diyo, esanik ibilkera chiki onekiñ, itz-guztiyakin esan leiken baño geyago. Medikubak agintzen du zer egiñ eta gañera aditzera ematen du, gauza estuasun aundikua dala ura, eta bere jakintasunak utzi biar diyola lekuba beste bati. Emen, diyo, apaiza biarda. Bitartian jartzen dizkate gaizkituari parchiak zankoetan, maskullu jela buruban, ematen dizkate izayak belarri atzietan edo sangrien bat edo beste. Bearbada, azkeneko estuasunatan gogoratzen zaizka bere biziyan egiñ dituben gauza itsuskeri guztiyak, zenbak gaitz egin duben eta zenbat on egin lezakela utzi duben egin gabe. Orduban ¡zer mingarria, zer penak, zer antsi tristeak! Biziya badijua, festak eta chorakeriyak bukatu dirá... indarrak guchitzen... obia azaltzen zayo begien aurrian... lagunak uzten dute batere burutaratu gabe egunen batian gisa ontan arkituko dirala, eta komeni dala Jainkuaren beldurtasun santuan bizitzia... eta alkarri esaten diyote: «ikusiya dago onena, gauza galduba. ¿Nork esan? ¿Zeñek esan? Ori, ori. Bart alako ondo ta umore onarekin... Gabon, bigar arte esantzigan... ¿Zeñek esan? ¡¡Zeñek esan!! Apaiza badator presaka... gordeta zeguan gurutzerik aundiyena jarri, kandelak pištu... apaizari eziñ erantzun diyo... Oliyo Santua eman bitartian, denak belauniko erregutzen... ordubak jua ta ordubak etorri, ezta konturatzen. Esiñ Jaungoikoaren graziyan jarri da... ¡Ill da!! ¿Eta anima? ¡A! Ikaratzen da bat gogoratzia ere! ¡Zeñek esan arri, bezperan zintzilik jartzen zituben erropak etzituela geyago jechiko, ikutuko!»

PILL.

Zer dan...

KAI.

Bañan Prenando ¿amarekin egongo dek e?

PILL.

Bai jau...

KAI.

Zer itzegiñ asko izango ditek oraiñ bai, eta obe izango diat geruago etortzia. Bai, Pillipe baniak.

PILL.

Bai aldi...

KAI.

Bazkal onduan etorriko nak eta luze itz egingo diagu.

PILL.

Bañan aurki...

KAI.

¿Zer? Enak izketan ere uzten, berritsuba. Gero arte.

BOSTGARREN IRUDIA.

V.

PILLIPE bacarrik.

¡Beti bezela! Asteko betik ere ez dit eman, ta ¡berritzuba deitu neri! Bañan ¡zenbat dakiyen ta zer egiyak esaten dituben! Mundu ontako

egunak, chimisten argitasuna baño ezin kontatu aña bider laburrago dirala beste munduaren aldian, lenguan esaten zuben. Bai, bai. Gure Erretore jaunak esaten dubena: «esta vira es soflo.» Badatoz, bada, oraiñ bazkaitara. Onezkero garaya izango degu. ¡A zer tripa betetzia gaur esne arrozekin!

SEIGARREN IRUDIA.

VI.

Egille bera, Andre MADALEN, JUAN BATISTA ta PRENANDO.

- PREN. *(Izketan bestiakin)* Ni atera nitzala Buenos-Airesetatik badira oraiñ iru illabete.
- JUAN. ¿Orrenbeste denbora?
- PREN. Bai aita. Zergatik bi illabete geyago pasa ditut bidian gelditurik Rio Janeiron, Pernanbukon ta orla.
- JUAN. Ta ¿zer modu daude alde ayetan?
- PREN. Charrak.
- PILL. ¡Ai, ai, ai!
- PREN. Geruago ta zallago zerbait egiteko. Amaika badaude albalezakete etorri, naiz ontziyen muturrian zankolaka egingo lutekenak biajia. Neronek dakit egin ditutan chanpon piškak zer kosta zaizkitan. Oroitzen nitzan, bai, zer esaten ziraten ongi biarrez nere apaidiñ gisajoak eta Martin Josek. An egin detan lanaren erdiyarekin, eta diruba an bezela gorderik, geyago bilduko nuben emen. Eskerrak lagun arte edo soziedade berri bat jarri dala tasajo esaten diyoten aragi zeziña egintakua Europa edo mundu alde ontara ekartzeko, eta an jartzeko detala diruba emanik euneko ogei ta bostian, eta orrela zerbait aurreratu nezakela. An ganaduba iltzen da asko, larrubaz serbitzeko, eta aragiya botia ibiltzen da eta galdu egiten da.
- PILL. Emen aprobechatuko litzake bada...
- PREN. Eta gogoratu zayote onera ekartzia.
- PILL. Ez da zaill ori gogoratzia.
- PREN. Baña bai ekartzia.
- PILL. ¿Ez alda ba ontzirik?
- PREN. Ontziyak badira, bañan aragiya ekartzian *tropikuak* deitzen zayoten leku batzubetaraño, galdu egiten da. An dan beruarekin usteldu; eta orregatik oraiñ ontzi barrena jelaz betiarekin egin liteke... Bañan ama, guazen mayera.
- JUAN. Orra nun daukazun zure lekuba.
- PILL. Baita amar urte abetan ere.
- JUAN. Lengo denboretan bezela bedeinka zazu maya esanik *Aita gurea*. *(Prenando estutzen da, eta asten da asberapenarekiñ.)*
- JUAN. ¿Zer dezu?

PREN. Ezer ez (*Malkua dariyola eta lotsaturik*)
 JUAN. Bañan Aita gurea...
 PREN. ¡Aztu egintzait! (*Lertu biarrian*)
 GUST. ¡¡Aztu!! (*Arriturik ta izuturik, Ama gajuak eramaten ditu eskubak arpegira estaldurik. Aita alchatzenda.*)
 PILL. Egiya zan beaz alkate jaunak...
 Kart. (*Barrendik ojuka.*) ¿Nor d'emen?
 (*Pillipe dijua*)

ZAZPIGARREN IRUDIA.

VII

JTAN. ¿A semia! ¿Zér baliyo ditek ik ekarri ditukan dirubak, galdu dekan barren on arren aldean. Erlijiyua...

ZORTZIGARREN IRUDIA.

VIII

PILL. Karta au Prenandorentzat.
 JUAN. ¿Daguaneko?
 PREN. Bai, nola nik bidian bi illabete geyago pasa ditutan...
 PILL. ¿Beraz alkatiak esan ditubenak egiyak gertatzen dira?
 ¿Ameriketara joan?
 Ez, ez: ezti atzera.
 ¿Ango lurretan gorputz ta anima galtzera?
 Obe det emen pakian bizi nere bei parechuaekin ta Mainttonirekiñ...
 PREN. (*Oju bat egiñik*) ¡A Galduba naiz!
 BEST. ¿Zér da? (*Guztiyak alchatzen dira mayetik estuasunarekiñ*)
 PREN. Nik diruba soziedade ortan jartzeko eman niyon echeko jabiak malkarrot egiñ dubela.
 BEST. ¿Malkarrok?
 PREN. Eta guztiyakiñ alde egin dubela
 JUAN. ¡A! Orra, orra, mundu ontan Jaungoikoaren lege santubaz aztu ta bizitziaren okerrak.

BEDERATZIGARREN IRUDIA.

IX.

Lenguak eta AITON JOSEPE.

- AIT. *(Larrituba)* ¿Nun da ori? ¿nun da ori? ¿nun da Prenando?
- PILL. Ori...
- AIT. ¡A Prenando, ator nere besoetara! *(Besuak alcha ta luzaturik Prenandori: Onek nola burugaltze gogorra dakarren berri char orrekiñ, eskuba luzatuta apartatzera bezela egiten diyo.)* ¿Zer? ¿Neri desederki au? Auñen ikusi biarra neguan nere asken egunetan! ¡¡Ai!! *(Eroritzen da kolpe aundiya-rekiñ korde gabe.)*
- Guzt. ¡A! *(Laguntzen diyote.)*
- Juan. ¡Orra diru gosiak eta euneko ogei ta bostak! ¡A zer egiya! Urrutiko inchaurrak ots asko!
- PILL. Juantzanian ama mututu, eta etorri daneko au. ¡Zorioneko Amerikak!! *(Esaten du indarrarekiñ.)*
- (BURTIÑA jeisten da presaka.)*

BUKAERA.

DONOSTIYAN 1885-ko GARAGAR-ILLEAN.

OARKERAK.

Chiribista edo koma artean azaltzen dira itz-aldi batzuben, zergatik etziran esaten jostirudia aurkeztatzerakoan, ez luzatu ta pisugi egitiagatik.

Egillearen euskerazko jostaldiak dirá alegiñian, emakumerik gabekoak, batekoak, edo ontan bezela, emakume mutubakiñ, zergatik zalla izaten dan emakumeak arkitzia euskarazko jostaldiak aurkeztatzeko, eta askotan emakumiak dituzten jostaldiak ez diralako egokienak gertatzen.

Ala, ANTON KAIKU-N emakume bat azaldurik, dago jarriya, kenduta ere, aurkeztatu leiken gisan.

Egilleak bere kontu duben Biltokiko lenbizi izan dan konpañi euzkerazkoaren siñalatzalle edo apuntadore, izandu da ala jostirudi ontan nola bestietan, Toribio Alzaga jauna.